

Field : Communication

Type : Research Article

Received: 29.03.2018 - *Accepted*: 27.05.2018

İnternet Haber Medyasında Bilim Haberlerinin Sunumu: Mars Gezegeni Örneği

Özgehan ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü,
Trabzon, TÜRKİYE

E-Posta: ozgehan8@yahoo.com.tr

Öz

Milletlerin gelişmişlik düzeyi bilime olan ilgileri ve bu ilgi doğrultusunda edinecekleri bilgi birikimi ile doğru orantılıdır. Sanayi devrimine kadar Türk dünyasının öncülük ettiği, yönlendirdiği küresel dengeler, sanayi devrimi sonrası bilim ve bilgi temelli düşünce üzerine kurulan Batı dünyası lehine dönmüştür. "Bilgi güçtür". İçinde bulunduğumuz iletişim çağında bilginin en hızlı ve kolay şekilde elde edildiği mecra ise internet, konu medya bağlamında düşünüldüğünde de internet haber medyasıdır.

Araştırmanın amacı, internet medyasının bilimi sunum biçimini Mars gezegeninde yapılan araştırmaları özelinde saptamaktır. Bilimsel bir konuyu magazinleştirerek, bağlamından kopartarak mı; yoksa haber kaynağının ifadesine sadık kalarak ciddi bir dil ile mi sunmaktadır?

Çalışmamızda, bu saptamayı yapabilmek için kullanılan yöntem çerçeveleme analizidir. Haberin başlığı, varsa üst ve alt başlığı, spotu, ve görseli ile konunun bağlamına ne kadar uygun ya da ne kadar uzak aktarıldığı ortaya konacaktır. Örneklem olarak ise tirajı en yüksek olan ulusal kitle gazetelerinin internet siteleridir. Gazete tirajları dönemsel olarak değişmekle birlikte ilk 7 arasında daima yer alan gazeteler ele alınmıştır. (<http://gazetetirajlari.com/>) Bunlar: Hürriyet, Milliyet, Sabah, Habertürk, Posta gazeteleridir. 2013 ve 2018 yılları arasında "Mars gezegeni" ile ilgili bu gazetelerde yayınlanan tüm haberler analiz edilecektir. Belirtilen tarih aralığında bütün Mars haberlerinin ne kadarının magazinleştirilerek aktarıldığı ortaya konacaktır. Ancak makalenin sınırlılıkları göz önünde bulundurularak örnek olarak 15 haberin analizine yer verilecek, geri kalan haberlerin değerlendirmesi bir tablo ile ortaya konulacaktır.

Araştırma sonucunda Mars gezegeni ile ilgili haberlerde gazetelerin haberleri sunum şekli medya etiği ve habercilik kuralları bağlamında ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mars, Bilim haberciliği, internet medya sı, infotainment (haber-eğlence)

The Presentation of Science News in Internet News Media: The Mars Sample

Abstract

The development level of countries shows a consistent parallelism with the interest in which they show in the science and the accumulation of knowledge which they obtain in this regard. Global balances which are pioneered and directed by the Turkish world until the Industrial Revolution have fallen into the hands of the Western World which has been built on the science and knowledge after the Industrial Revolution. “Knowledge is power.” In the communication era we live in, the Internet as well as the Internet news media in terms of the media are tools from which the knowledge can be obtained in the quickest and easiest way.

The purpose of the study is to determine how the Internet media present the science, with a specific focus on researches conducted on the Mars planet. Do the Internet media present science news by tabloidising and detaching it from its original context or with a serious approach by respecting discourse expressed by the news source?

In our study, the method used for the purpose of providing this assessment is the frame analysis. It will be understood by this study how the news items are conveyed to the public, with headlines, if available, subheadings and main headings, spots and images used. The sampling of the study consists of websites of the national mass newspapers with the widest circulation. Even though the circulation rate of newspapers can vary from time to time, especially the newspapers which are always ranked in the first seven positions in terms of circulation rate have been selected to analyse within the scope of this study (<http://gazetetirajlari.com/>). These newspapers are Hürriyet, Milliyet, Sabah, Habertürk and Posta. All news articles relating the “Mars” planet which have been published in the abovementioned newspapers between the years 2013 and 2018 will be analysed in this study. It is also clearly stated in this study at what rate and to what extent the Mars-related news articles have been tabloidised within the specified period of time. By taking into consideration the limits of this study, totally 15 news articles will be analysed and the rest of news articles will be shown in a table which allows to make an assessment.

As the consequence of the study, it is revealed how newspapers present the Mars-related news items and whether they respect the media ethics and principles of journalism.

Keywords: Mars, Science journalism, Internet media, infotainment

1. Giriş

15. yüzyılda matbaanın bulunması ile birlikte Avrupa'da okumanın tabana yayılması ve bununla birlikte gelen "Bireysellik" çağı da başlamıştır. Matbaa, Avrupa'da sadece yazının çoğaltılması gibi mekanik bir etkide meydana getirmemiş, işlevsel yararının çok ötesine geçen yeni bir toplum inşasının temelinde yer almıştır. Ficher'in (2004:206) ifadesi ile o güne kadar elit bir kesimin elinde olan okuma ayrıcalığı, onların tekelden kurtulmuş ve entelektüel bir topluluğun doğmasına olanak tanımıştır. Sözel kültürün yerini yazılı kültürün alması, "Bilgi güçtür" sözleri ile özetlenebilecek aydınlanma felsefesinin toplum geneline yayılmasını sağlamıştır.

Matbaanın Avrupa toplumundaki etkisi, Türk toplumunda benzer şekilde gerçekleşmemiştir. Yaklaşık 3 asır gecikme ile geldiği Osmanlı toplumunda bilginin tabana yayılması ve okur-yazar bir toplumun doğmasına zemin hazırlaması söz konusu olmamıştır. Bilginin tabana yayılması bağlamında, küresel dengelerin Batı lehine değişmesinin başlangıcını bu döneme indirmek mümkündür.

Bilgilenme yönteminde 20. yy.da başlayan ve günümüzde hızla devam eden teknolojik temelli değişim, bilginin pek çok türünde değişimi ve gelişimi beraberinde getirmiştir. bu değişim ve gelişim haber medyası içeriğine de yansımıştır. 20. yy.da kitle iletişim araçlarının çeşitliliğinin ve sayısının artmasıyla birlikte yayın kuruluşları daha çok tiraj ve reyting kaygısına düşmüş, bu da habercilikte daha çok okuyucu / izleyici / dinleyici gruba ulaşabilmek için içeriğin magazinleşmesine sebep olmuştur. Dil magazinleşmiş, içerik spekülative hale gelmiş, bilgilenmek değil, eğlenmek esas olmuştur. "Haber" dönüşerek "ürün"; okur dönüşerek "müşteri" haline gelmiştir. Kısa surede çok haber okumak isteyen tüketici kitle için geliştirilen yöntemler bilim haberlerine de yansımıştır. Çalışmamızda, 2013-2018 yılları arasında Hürriyet, Milliyet, Sabah, Habertürk ve Posta gazetelerinin internet sayfalarında yayınlanan "Mars gezegeni" ile ilgili haberler medya etiği ve habercilik kuralları bağlamında ortaya konulmaktadır. Gazetelerin kağıt baskılarının değil, internet sitelerinin tercih edilme nedeni ise ulaşım kolaylığı ve tüm arşivin her an okurun elinde olmasıdır. İnternet kullanımının bir diğer avantajı/üstünlüğü de diğerlerinin tamamını da kapsamasıdır. Atabek'in (2003:68) ifade ettiği gibi, radyoyu, televizyonu, gazeteyi, dergiyi, mektubu, kısa mesaj imkanını, telefonu vb. aklımıza gelebilecek bütün iletişim araçlarını bünyesinde barındırmaktadır.

2. Haber Dilinde Magazinleşme Nedenleri

Giriş bölümünde kısaca değindiğimiz haberciliğin 20.yy.dan itibaren magazin haberciliğine kaymaya başlamasının nedenleri iki farklı kategoride değerlendirilebilmektedir.

2.1. İzleyiciden Kaynaklanan Nedenler

Nitekim araştırmaya dayanan, çok yönlü ve derinlikli bilgilenmeye dayanan, zaman ayırmayı gerektiren, belirli süreler toplumun geri kalanından "izole" olmayı gerektiren okuma davranışı yerini hızla bağlamından kopuk veriye ulaşma davranışına bırakmıştır. McLuhan'a göre teknoloji yalnızca insanların kullandığı araçlar değildir, insanları yeniden icat eden araçlardır (Altay, 2003:25). İnternet de sabırsız, bilgiye -daha doğru bir ifade ile veriye- anlık olarak ulaşmak isteyen, bağlamını/bağlamlarını sorgulamak istemeyen yeni bir insan icat etmiştir. Bu insan, aynı zamanda bilginin zahmeti yerine eğlencenin hazzını tercih eder niteliktedir. Politikadan ekonomiye, bilimden sanata kadar "ciddi" içeriklerin dahi "hafifletilmiş",

magazinleştirilmiş versiyonlarını tercih eder niteliktedir. Bu noktada bilgi-eğlence karışımını ifade eden infotainment kavramına değinmekte yarar vardır. Infotainment, kavramını toplumun genelini ilgilendiren politika, ekonomi, polis adliye, bilim, eğitim, kültür-sanat, savaş, çatışma gibi her türlü bilginin bağlamından kopartılarak ve gerçekliğinden soyutlanarak hafifletilmesi, zihne değil, duygulara yönlendirilmesi, özümseme değil, tüketilir hale getirilmesidir şeklinde tanımlamak mümkündür.

2.2. Medya Kurumlarından Kaynaklanan Nedenler

Bilim haberleri dahilinde yer alan astronomi haberlerinin sunumundaki magazinleşmenin nedeni yalnızca izler kitle cephesindeki "Bilgi dahil her unsuru tüketen toplum" olma niteliği değildir. Konunun bir de kaynak, yani medya kurumları cephesinden ele alınması gerekmektedir.

Basın kuruluşları, kamu hizmeti gören, 4. kuvvet olarak siyasi ve ekonomik güç odaklarının olası yönlendirici etkilerine karşı toplumun çıkarlarını gözeten bir yapıda değildir. Çarpraz tekelleşme şeklinde örgütlenen ana akım medya kurumları, bizzat kendileri birer ekonomik güç odağı haline gelmiştir. "Kitle iletişim araçlarının dünya genelinde yaygınlaşması ve etki alanını artırması ile birlikte, başlangıçta temel görevi haber almak, haber iletmek ve bilgi akışını sağlamak olan medya işletmeleri özellikle ekonomik koşulların neden olduğu değişimlerle birlikte daha siyasi ve ticari nitelikler kazanmıştır" (Yazıcı, 2013:1). Bu şekilde örgütlenen bir yapının önceliğinin toplumun doğru, tam, dengeli bilgilenebilmesini sağlamak olduğunu düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Haber içeriği oluşturulurken medyanın temel motivasyonu internet medyası özelinde ele alındığında haberin olabildiğince çok "tıklanması" ve böylece olabildiğince çok reklam gelirine ulaşmaktır. Tıklanma sayısını arttırmanın başlıca yolu ise infotainment kavramından geçmektedir. Bağlamı ile hiç ilgisi olmasa bile merak uyandırıcı bir başlık, renkli bir görsel izler kitleyi habere çekmekte, bu da beraberinde reklam gelirlerini getirmektedir.

Diğer taraftan bilim haberleri alanında uzman muhabir istihdam etmeye de hem gerek kalmamakta, hem de zaten uzman muhabir tarafından yazılmış, araştırmaya dayanan, kapsamlı, çok yönlü bir haber veri değil, bilgi içereceği için, okumak için zaman ve emek verilmesi gerekeceği için başka bir ifade ile infotainment toplumunu kaçıracağı için tercih edilmemektedir. "Medya kuruluşları, haberin maliyetini düşürebilmek için yüksek ücretlerle yetişmiş, uzmanlaşmış, deneyim sahibi gazetecileri istihdam etmek yerine, deneyimsiz, mesleğe yeni başlamış, ya da stajyer konumundaki çalışanları yeğlemekte, bunlara ya çok düşük ücret ödemekte ya da ücretsiz çalıştırmaktadır" (Uzun, 2004:14). Bunun içeriğe doğrudan yansımaları ise bilginin yerini eğlencenin almasıdır.

"Gazeteciliğin uzun tarihini göz önüne aldığımızda bu gelişmeler daha az şaşırtıcı gelecektir. Gazeteler genelde para kazanmakta ve baskın bir haber sağlayıcı olmakta zorlandı. Okur kazanmaya çalışırken sansasyonel, dediğim dedik, sorumsuz, kaba davrandıkları oldu. Sahiplerinin kim olduğuna bağlı olarak bazen bilgilendirici de oldular. Ama bugün geçmişin güzel günlerinden bahsedenlerin iddia ettiğinden çok daha nadiren yaşandı bu". (<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/emre-kizilkaya/gazetelerin-altin-cagi-kural-degil-istisna-40830365>, 09.05.2018). İnternet medyasının hızla başlıca bilgi kaynağı haline gelmesi, içeriğin bilim, ekonomi, eğitim gibi en ciddi konularda bile gerçek bağlamından kopmasına ve gerçek üstü bağlama evrilmesine neden olmuştur.

3. Materyal ve Yöntem

Makalemizde, magazin ve renkli haberlerin genişçe yer bulduğu, büyük puntoların ve bol fonografin kullanıldığı kitle gazeteleri araştırma kapsamına alınmıştır. Hürriyet, Milliyet, Sabah, Habertürk ve Posta gazetelerinin internet sitelerinde yer alan Mars gezegeni araştırmaları haberleri örnekleme dahil edilmiştir.

Tarih aralığı olarak 2013-2018 yılları arasını kapsayan 6 yıllık süreç belirlenmiştir.

Arama motoruna "Mars" sözcüğü yazılarak tarama yapılmıştır. Gazetenin internet sitesi arama sırasında bilim, teknoloji gibi bir sınırlandırıcı alt başlık seçeneği sunmuşsa tarama bu kapsama indirgenmiştir. Bunun nedeni, bu sekmeye giren okurların "Bilim", "Teknik" haberi okuyacakları ön kabulü ile seçim yapmış olmaları ve bu koşulda yanıltıcı haberin etkisinin daha çok olacağıdır.

Araştırma çerçeve analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Haberin başlığı, alt başlığı, spotu, kullanılan fotoğraf ve görselleri ile nasıl orijinal bağlamından ve bilgi temelinden uzaklaştırılarak magazinleştirilip spekülatif hale getirildiği saptanmaya çalışılmıştır.

Haber başlıklarında magazinelle niteliğe işaret eder nitelikte "Gizem", "Sır", "Esrar-esrareniz", "Şok-şoke etmek", "Uzaylı", "Marslı", "Ufo" gibi sözcükler taranmıştır. Ayrıca "Uzayda saç tıraşı", "Uzayda patates" "Dünya bu görüntüleri konuşuyor" gibi kelime bazlı olmasa bile anlam bazlı spekülatif ifadeler de haberde magazinleşme olarak kabul edilmiş ve ölçüt alınmıştır.

Metnin sayfa sınırlılığı göz önünde bulundurularak haber metninin tamamına yer verilmemiş, yalnızca başlık, üst başlık, alt başlık, spot ve görsel kullanımına yer verilmiştir. Haber metninin içeriğine analiz kısımlarında değinilmiştir. Nitekim haberin sunumu ile bağlamı arasında nasıl bir farklılaşma meydana geldiği ve dilin magazinleştiği, haberin spekülatif hale geldiğinin değerlendirmesini yapabilmek için haber metninin tamamının ele alınması gerekmektedir.

4. Bulgular

Örnekleme kapsamına giren gazetelerde yer alan Mars haberlerinin sunum şekline ilişkin yapılan analiz ve elde edilen bulgular şu şekildedir:

4.1. Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinin internet sitesinde "Teknoloji" alt başlığı bulunmaktadır ve arama bu başlık dahilinde sınırlandırılarak yapılmıştır.

Hürriyet gazetesinde 2013-2018 yılları arasında Mars ile ilgili toplam 189 haber bulunmuştur. Bu haberlerin 84'ü magazinelle çerçevede sunulmuştur.

08.01.2013

Başlık:

Mars çiçeği!

Geçtiğimiz Ağustos'ta Mars'a keşif yapmak üzere gönderilen uzay aracı Curiosity, Kızıl Gezegen'de "çiçeğe benzer" bir cismin fotoğrafını çekti.

Analiz:

Haberin başlığı "Mars çiçeği"dir. Mars'ta, ancak dünya benzeri atmosfer, su, toprak vb. yaşama elverişli koşulların oluşması ile ortaya çıkabilecek bitkinin bulunduğu, başka bir ifade ile Mars'ın ikinci bir dünya olmaya hazır olduğu gibi bir alt metne götürür niteliktedir. Haberin tamamı incelendiğinde ise gerçeğin "Mars çiçeği" ile bir ilgisi olmadığı, NASA sözcüsünün haber başlığının tam aksine, görüntünün çiçeğe benzetilmesinin onun bir çiçek olduğu anlamına gelmediğini belirttiği görülmektedir. Yanıltıcı başlık ile çerçevelenen haber ile okurun haber "Tıklaması" sağlanmaya çalışılmıştır.

17.02.2014

Başlık:

Mars'taki gizemli cisim meğer...

Spot:

NASA'nın Opportunity aracının geçtiğimiz ay Dünya'ya gönderdiği fotoğraflarda ne olduğu anlaşılamayan cismin kaya parçası olduğu ortaya çıktı.

Analiz:

Haberin başlığında iki merak uyandırıcı tuzak bulunmaktadır: "Gizemli" sözcüğü ve "Meğer"den sonra gelen üç nokta ile yaratılan beklenti. Başlık Mars'ta bilimsel yöntemlerle teşhis edilememiş bir cisim bulunduğunu ve sonunda bu "Fevkaladeliğin" aydınlandığını vaat etmekte ve okurları haberin devamını tıklamaya davet etmektedir. Görsel incelendiğinde herhangi bir yönlendirmeye maruz kalınmamışsa olağan bir jeolojik oluşum olduğu görülmektedir. Ancak .aşlıktaki Mars ve gizem sözcükleri bir araya geldiğinde göz, tıpkı bulutları kimi saman çiçeğe, tavşana benzeten küçük bir çocuk gibi bu jeolojik oluşumda da bir olağanüstülük yakalayabilecektir. Metnin tamamı incelendiğinde "cismin Opportunity'nin üzerinden geçerken parçaladığı bir kaya parçası olduğu anlaşıldı" ifadesi ile karşılaşılmakta, yani ortada zaten bir gizem ve olağanüstülük olmadığı anlaşılmaktadır.

10.03.2017

Başlık:

Mars'a gitmek kanser yapıyor!

Spot:

Eğer "bir fırsatını bulursam Marsa giderim" diyorsanız, sizi bekleyen bu tehlikeden haberiniz yok demektir.

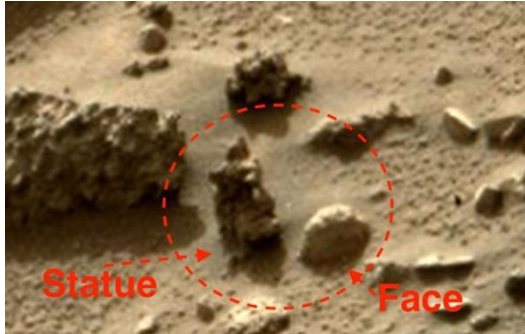

Haberin başlığı "Mars'a gitmek kanser yapıyor!" şeklindedir. Medyada Mars ile ilgili haberlerin büyük bölümü Mars'ta yaşam izi bulmak veya dünya kaynaklarının giderek tükenmesi ve bozulması nedeniyle Mars'a dünyadan insan kolonisi göndermek üzerine olduğu için, okur/izler kitlede zaten bu "Bilgi" temeli bulunmaktadır. Bu alt yapı üzerine atılan bu başlığın alt metninde "Bütün koşullar tamam ve hazırды, artık Mars'a gidilebilirdi, ancak Mars kanser yapıyor" mesajı verilmektedir. Haberın spotuna bakıldığında da haber dilinin ve bilimsel bakış açısının ciddiyetinden uzak bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Metnin tamamı incelendiğinde kaynak olarak "Yeni bir araştırmaya göre", "Araştırmacılar" gibi belirsiz ifadeler ile karşılaşılmaktadır. Hangi birimin hangi koşullarda, ne zaman yaptığı araştırmalar olduğu belirsizdir. Haberciliğin temel kurallarından biri olan 5N 1 K kuralına da uyulmadığı görülmektedir.

24.05.2018

Başlık:

NASA'nın Dünya'ya gönderdiği ve sırrı çözülemeyen tuhaf görüntüler

Analiz:

Haberin başlığında "Sır" "Tuhaf" gibi okuru tuzağa çeken ifadeler, bir de NASA gibi bilim kurumu ile bir arada kullanılarak okur yönlendirilmektedir. Görsel başlıkta yapılan

koşullandırma olmaksızın incelendiğinde herhangi bir jeolojik oluşum olarak algılanmakta, bir "Tuhaf"lık dikkati çekmemektedir. Ancak burada amaç okuru haber galerisini, daha doğru bir ifade ile reklamları tıklamaya sevk etmektir. Metnin tamamı incelendiğinde de aynı spekülatif söylemin devam ettiği görülmektedir. "Eski yıllarda yapılmış heykel", "Deniz kabuğu", "İnsan bedeninin yansıması" şeklinde esraren giz bir haber dili kullanılmıştır. Bu önemli iddianın kaynağı nedir diye sorgulandığında ise "İddia edenler var" gibi gazetecilik ilkelerinden, bilimsel yaklaşımdan uzak bir ifade ile karşılaşılmaktadır.

4.2. Milliyet Gazetesi

Milliyet gazetesinin internet sitesinde "Teknoloji" alt başlığı bulunmaktadır ve arama bu başlık dahilinde sınırlandırılarak yapılmıştır.

Milliyet gazetesinde 2013-2018 yılları arasında Mars ile ilgili toplam 129 haber bulunmuştur. Bu haberlerin 64'ü magazinelle çerçevede sunulmuştur.

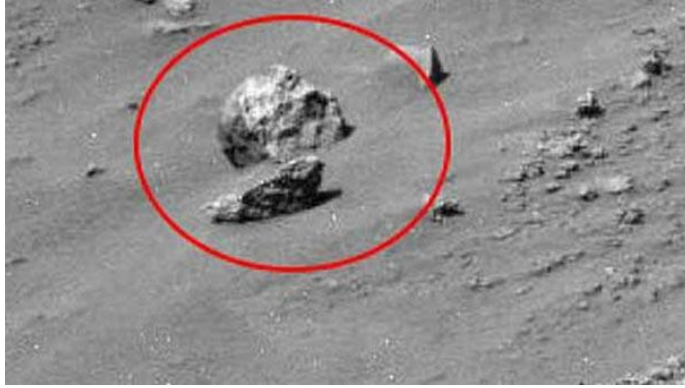
22.11.2014

Başlık:

Mars'ta insan kafatası mı bulundu?

Alt Başlık:

16 Kasım 2014'te fark edilen bir taş ve insan yüzü iskeletinin benzerliği...

Analiz:

Haberde, başlık ile yanıltıcı çerçeveleme yapılmıştır. "Mars'ta insan kafatası mı bulundu?" şeklinde, okurun merakını kamçılayan bir soru başlık olarak kullanılmış, merak uyandırıcı başlık, kırmızı daire içine alınmış çok net olmayan ancak "Kafatası" yönlendirmesi ile bakınca benzetilebilecek bir cismin fotoğrafı ile desteklenmiştir. Doğada herhangi bir cismin hihengi bir başka cisme benzemesi, birbirini andırması sık karşılaşılan doğal bir durumdur. Hatta kimi zaman bulutlar bile şaşırtıcı netlikte tanıdık nesnelerin şeklini alabilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, haberin bu doğal durumu, sanki bilimsel bir tespit varmışçasına bilinçli bir yanıltma ile okuruna sunmasıdır. Haber metni incelendiğinde de bunun bir taş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak metinde de yanıltma motivasyonu sona ermemiş, "Bazı uzay bilimciler" gibi belirsiz bir kaynak gösterilmek suretiyle bunun insan kafatası olabileceğine yüzde 80 gibi kuvvetli ihtimal verdikleri yazılmıştır.

24.06.2015

Başlık:

Mars'ta çekilen 'piramit' fotoğrafı görenleri şoke etti

Spot:

Kızıl gezegen Mars'a gönderilen NASA'nın keşif robotu Curiosity Rover'ın çektiği fotoğrafların birinde yer alan 'piramit' şeklindeki yapı uzay meraklılarının dikkatlerinden kaçmadı.

Analiz:

Haber başlık ve fotoğraf ile yönlendirici bir çerçevede sunulmaktadır. Haberin başlığında "Piramit" "Şoke etmek" gibi okuru yakalamak için elverişli sözcükler ve o sözcüklerin bağlamındaki anlamlar kullanılmıştır. Nitekim en bilinen piramitler olan Mısır'daki yapıların ne şekilde inşa edildiği bilinmemekte, ancak teoriler ileri sürülebilmektedir. Zaten spekülasyona elverişli bu ön bilgi üzerine kurulan haberde "Mars", "Piramit" "Şoke olma" kavramları bir araya gelince ve piramit görseli ile de desteklenince haber galerisinin "Tıklanmaması" mümkün değildir. Haber kaynağı ve başlık ve fotoğrafta ifade edilen verilerin temelini sorgulamak üzere haber metninin tamamı incelendiğinde kaynak olarak "Komplo teorisyenleri" ifadesi ile karşılaşılmaktadır. Bir diğer kaynak ise "Uzay avcıları olarak adlandırılan uzay meraklıları" olarak gösterilmektedir. Adı geçen "Kaynak"ların eski bir medeniyetin Mars'ta yaşamış olabileceğine ilişkin hiç bir bilimsel temeli olmayan magazin, spekülasyon görüşü haber olarak okurlara sunulmuştur. Fotoğrafın kurgu mu, gerçek mi olduğuna yönelik haberde bir bilgi arandığında ise kaynak olarak "Sosyal medyadaki "Paranormal Curibe isimli grubun yorumcularının piramidin mükemmel yakın bir tasarıma sahip olduğunu, görüntünün ışık veya gölge aldatmacası olmadığını" söylemiş olmaları bilgisi ile karşılaşılmaktadır. Haberde astoronomi eğitimi almış herhan gi bir bilim insanının değerlendirmesi yer almamaktadır.

08.05.218

Başlık:

NASA'nın Mars'ta çektiği fotoğraftaki nesne bir kuş mu yoksa uzaylı mı?

Spot:

NASA'nın Mars'ta bulunan Curiosity aracı tarafından 20 Ocak'ta çekilmiş görüntüler Dünya'ya ulaştı. Görüntülerden bir tanesinde kuşa benzer bir nesne görülüyor. Peki bu nesne gerçekten de de bir kuşa mı ait? (Spottaki yazım yanlışları gazeteğe aittir).

Analiz:

Haberin başlığı, Mars'tan elde edilen bir görüntüde kuş veya uzaylı olabilecek bir varlık olduğunu iddia etmektedir. Başlıkta bu görüntü için iki olasılık sunulmuştur ve her ikisi de merak uyandırır nitelikte spekülasyona açık şekildedir: Kuş veya uzaylı. Bunun anlamı dünya dışı canlının kesinlikle var olduğu, bu noktadan itibaren artık tartışılması gerekenin bu varlığın kuş mu yoksa akıllı yaşam formu olduğudur. Kuşun yaşayabildiği yerde oksijen vb. de olacağından "Mars'ta hayat" spekülasyonunu destekler şekilde bir başlıktır. Görüntünün ne olduğunu anlamak için haber metninin tamamı incelendiğinde ise bilimsel temeli olan herhangi bir bilgi ile karşılaşılmamakta, aksine türlü türlü uzaylı, uzayda gizemli varlık imasında bulunan çok sayıda görsel ile karşılaşılmaktadır. Kaynak olarak ise bir bilim insanı değil, "Bazıları", "Bir yorum", "Komplo teorisyenleri" gibi ciddiyyetten uzak adresler sunulmaktadır.

17.05.2018

Başlık:

Yeni bir zaman yolcusu 3812 yılından Mars'ın fotoğrafını getirdi

Haberin başlığında bilimsel bakış açısı ile taban tabana zıt ön kabuller bulunmaktadır. "Zaman yolcusu", "Mars'tan getirilen fotoğraf" gibi ifadeler başlıktadır ve adeta zaman yolculuğu mümkünmüş, adeta bir kişinin çok uzak gelecekte ve başka bir gezegenden fotoğraf getirmesi mümkünmüş gibi ön kabuller ile atılan bir başlıktır ve şüphesiz ki bu tip bir yaklaşımın ne haber ilkeleri ile ne de bilim ile bağdaşır tarafı yoktur. Başlıkta uyandırılan ilgi, yüzü flulaştırılmış bir kadın fotoğrafı ile desteklenmekte ve okurun merakı kışkırtılmaktadır. Haber metninin tamamı incelendiğinde zaman yolculuğu yaptığı ve uzaydan fotoğraf getirdiğini iddia eden şahsın açıklamaları ve kurgu fotoğraflar ile karşılaşılmaktadır. Haber in hiç bir bilimsel temeli ve gerçeklikle ilgisi bulunmamaktadır.

4.3. Sabah Gazetesi

Sabah gazetesinin internet sitesinde "Teknoloji" alt başlığı bulunmaktadır ve arama bu başlık dahilinde sınırlandırılarak yapılmıştır.

Sabah gazetesinde 2013-2018 yılları arasında Mars ile ilgili toplam 62 haber bulunmuştur. Bu haberlerin 32'si magazinel çerçevede sunulmuştur.

26.12.2013

Başlık:

Mars'ta esrarengiz uzay mekiği iddiası

(Haberde görsel bulunmamaktadır)

Analiz:

Başlıkta okuru tuzağa çekmek için yeterli veri bulunmamaktadır: "Mars", "Esrarengiz", "Uzay mekiği". Başlık okura demektedir ki, "Metni tıkla ve haber galerisini Böylece nihai hedef olan reklamları) gez. Sana uzaylılar ile ilgili fevkaladelikler içeren bir metin vaat ediyorum". Uyanan bu ilgi ve merak doğrultusunda okur başlığı tıklayacak ve haberciliğin olmasa bile ticaretin amacına ulaşılmış olacaktır. Nitekim okur artık müşteri sıfatındadır. Metnin tamamı incelendiğinde ve bu büyük iddianın kaynağı sorgulandığında ise "ABD'li araştırmacı Scott Waring" ismi ile karşılaşılmaktadır. Bu kişinin mesleki kimliği, eğitimi, iddiasını dayandırdığı bilimsel kanıtlar hakkında ise bilgi bulunmamaktadır. Haberin hiç bir gerçeklik bağlamı bulunmamaktadır.

04.12.2014

Başlık:

Kızıl Gezegen'de yaşamı, nükleer savaşlar bitirmiş

Spot:

ABD'li fizikçi Branderburg, Mars atmosferindeki verilere dayanarak, gezegende bir dönem yaşayan 2 uygarlık arasında çıkan nükleer savaşın hayatı bitirdiğini sav (Spottaki ifade eksikliği gazeteye aittir)

Analiz:

Haberin başlığı kesinlik ve kanıtlanmışlık ifadesi taşır şekilde "Kızım Gezegen'de yaşamı, nükleer savaşlar bitirmiş" şeklindedir. Bunun bir iddia, bir olasılık, bir kuram olduğu değil, artık nihai gerçek olduğu anlamı taşıyan bir başlıktır. Spot incelendiğinde keynek olarak ABD'li fizikçi Branderburg ismi ile karşılaşılmaktadır. Kesinlik iddiası taşıyan başlıktaki tezin sahibi, Mars'ta bir dönem yaşamış olan 2 uygarlığın yaptığı nükleer savaşın bu gezegendeki yaşamı sonlandırıldığını ileri sürmektedir. Haber metninin tamamı incelendiğinde adı geçen fizikçinin gerçekten de böyle bir iddiada bulunduğu, bu iddiasının Journal of Cosmology and Astroparticle Physics (Kozmoloji ve Astropartikül Fizik Dergisi) adlı bir dergide yayınlandığı anlaşılmaktadır. Bilimsel kimliği olan ve bir akademik dergide iddiasını

yayımlatan bir kaynağın söyleminin şüphesiz haber değeri vardır ve haber yapılmalıdır. Burada sorgulanması gereken başlıktaki kesinlik ve görselde kullanılan ilgisiz fotoğraftır. Başlık ve fotoğraf sözü edilen iddianın kanıtlanmış ve gerçekliği kabul edilmiş nitelikte olduğu gibi bir yönlendirmeye sahiptir.

20.11.2015

Başlık:

Mars'ta heykel yüzü

Analiz:

Haberin başlığı ve başka bir başlık daha içeren görseli okuru tuzağa çekmek için gerekli olan verilerle doludur. Mars, heykel, şok, piramit gibi esrarengiz ve ilgi/merak uyandırır nitelikte ifadeler ve kırmızı daire içine alınmış insan yüzü hatlarını andıran bir jeolojik oluşum bütün içeriği magazinleştirmek için özenle kurgulanmıştır. Eğer bir şekil başka bir şekle benzetilmek istenirse bulut, kaya, kum yığını, buruşmuş bir kumaş vb. rahatlıkla herhangi tanıdık nesneye benzetilebilir. Bu sıradan ve doğal durumdan yola çıkarak hiç bir temeli olmayan olağan üstü iddialarda bulunmak ise haber etiği ile çelişir niteliktedir. Bu iddianın kaynağı nedir, kanıtı nedir diye metnin tamamı incelendiğinde ise "UFO avcılarını" gibi gayri ciddi bir ifade ile karşılaşılmaktadır.

07.11.2016

Başlık:

Mars'ta kadın silueti

Analiz:

Mars'ta gözlenen olağanüstü görüntüler konulu haberlerin büyük çoğunluğunda olduğu gibi bu haberde de olağan bir jeolojik yapı, zorlama ile insan silüetine benzetilmiş, kırmızı daire

içine alınmış ve ilgi uyandırıcı spekülâtif bir başlık ile okura sunulmuştur. Görseli kadın silüetine benzetmek için o kadar çaba sarf edilmiştir ki, görüntüde netlik bile bulunmamaktadır. Haber metni incelendiğinde "Tespit edilen kadın silüeti heyecan yarattı" gibi yine kesinlik arz eden ve bu kesinlik ifadesine rağmen hiç bir bilimsel temeli olmayan bir içerikle karşılaşılmaktadır. Okurun ilgisini yönlendirmek için "Sirtüstü yatan, gür saçları olan" gibi artık tamamen zorlama ve gerçeklikten kopmuş ifadeler kullanılmıştır.

29.06.2017

Başlık:

Mars'ta uzaylı kemiği iddiası

Analiz:

Haberin başlığı "Mars'ta uzaylı kemiği iddiası" şeklindedir. Görsel, NASA'nın Mars'a gönderdiği insansız gözlem aracının elde ettiği bir fotoğraftır. Ancak fotoğrafta görülen nesnelerin kemik olabileceğine ilişkin bilimsel dayanağı olan bir kişi veya kurumdan açıklama yapılmış değildir. İddianın sahibi kim olabilir diye metnin tamamı incelendiğinde ise "Ufo meraklıları ve komplo teorisyenleri" ifadesi ile karşılaşılmaktadır. Amacın okurun ilgisini çekip başlığı tıklatmak ve buradan sağlanacak reklam kazanımına ulaşmak olduğu açıktır.

06.12.2017

Başlık:

Mars yüzeyinde gizemli küre görüntülendi

Mars araştırmaları ile ilgili yapılan haberlerde en sık karşılaşılan merak uyandırıcı kelimelerden biri olan "Gizem" bu haberde de başlıktaki yerini almıştır. NASA'nın gözlem aracından elde edilen görüntüde gerçekten de bir küre görülmektedir, ancak bunda herhangi bir akıllı yaşam formunun dahil olabileceğine dair hiç bir bilimsel temelli açıklama

bulunmamaktadır. Haber kaynağı olarak "Ufologlar" gibi bir adresin gösterilmesi de yine bilim haberciliği bakımından sorgulanmaya muhtaç bir tablo ortaya koymaktadır.

4.4. Habertürk Gazetesi

Habertürk gazetesinin internet sitesinde "Teknoloji" alt başlığı bulunmaktadır ve arama bu başlık dahilinde sınırlandırılarak yapılmıştır.

Habertürk gazetesinde 2013-2018 yılları arasında Mars ile ilgili toplam 152 haber bulunmuştur. Bu haberlerin 66'sı magazinel çerçevede sunulmuştur.

21.02.2014

Başlık:

Mars'a seyahat caiz değil

Alt başlık:

Birleşik Arap Emirlikleri'nden ilginç uzay fetvası

Analiz:

Haberin başlığı yine bilim dilinden uzak, astronomi dahilinde yer alan bilgilerden uzak niteliktedir. Atmosferi, toprağı, olası su kaynağı, insan biyolojisinin uyumu gibi pek çok sorun aşılmış, yerleşme ve kolonileşme aşamasına gelinmiş ve artık konunun etik/dini/ahlaki yönlerine ilişkin tartışmalar kalmış gibi bir dil kullanılmıştır. Haberın görseli de yine "Mars'ta yaşam gerçekleşti" algısı ile uyumlu olarak astronot giyimli bir kişinin "Mars'ta" motosiklet kullanışı fotoğrafıdır. Haberın konusu, Birleşik Arap Emirlikleri Fetva Merkezi İslam İşleri ve Aydınlatma Genel Merkezi'nin duyurusundan ibarettir.

16.02.2017

Başlık:

Mars'a kurulacak şehrin tarihini verdiler!

Alt başlık:

Gezegeneimizin dışında bir medeniyet kurmak için ilk adım atıldı

Analiz:

Haberin başlığı kesin bir ifade taşımakta ve Mars'ta kurulacak şehrin tarihinden söz etmektedir. Başlığın alt metninde tüm süreç tamamlanmış, atmosfer koşulları, insan biyolojisinin uyum sorunları, beslenme sorunları, gebelik ve nesli devam ettirmeye ilişkin sorunlar çözülmüş ve geriye "Şehrin", yani alt yapı/üst yapı hizmetleri ile gelişmiş yaşam merkezlerinin kurulmasının tarihi kalmış anlamı aktarılmaktadır. Haberin görseli de başlıkta aktarılan alt metni destekler niteliktedir: "Kızıl gezegen"e yakışır şekilde turuncu-kırmızı tonda silüet, uzak planda kule-gökdelene benzeri yapılar. Ön planda da yeni yeni şehirleşmenin, henüz süreçte olmanın bir işareti olarak "Mars taşları". Başlık ve fotoğraf ile okura sunulan alt metin, alt başlık ile de desteklenmektedir: "Gezegeneğimizin dışında bir medeniyet kurmak için ilk adım atıldı". Haber başlık, görsel ve alt başlık ile merak uyandırıcı ve aynı zamanda yanıltıcı ve aynı zamanda okuru reklama taşır nitelikte ustalıkla çerçevelenmiştir. Metnin tamamı incelendiğinde ise Birleşik Arap Emirlikleri'nin "Mars 2117" isimli bir projeye başladığı, ancak başta oksijen olmak üzere aşılması gereken sorunların henüz durmakta olduğu bilgisi ile karşılaşılmaktadır.

24.09.2017

Başlık:

Mars toprağına ayak bastık

Spot:

Yarı belgesel Mars serisinin, ikinci sezon çekimleri sürüyor. Seyircilerin gelecek sene izleme fırsatı bulacağı serinin Budapeşte'deki setini ziyaret ettik, Mars'a ayak bastık, uzay araçlarında oyuncularıyla buluştuk

Analiz:

Haberin başlığı "Mars toprağına ayak bastık" şeklinde verilmiştir. Yazılı basında dahi haberin tamamını okumak yerine "Başlıklara göz gezdirmek" şeklinde bilgilenen (daha doğru bir ifade ile bağlamından kopuk veriler ile donanan) okurlar, internet medyasının televizyon benzeri renkli/hareketli/görüntülü dünyasında okumaya zaman ayırma davranışından daha da uzaklaşmaktadır. Diğer taraftan internet medyasında başlığın ayrıca önem arzeden işlevi vardır: merakı kamçulamak ve haber galerisini (ve elbette nihai amaç olan reklamları) tıklattırmasıdır. Bu başlık bu temelde değerlendirildiğinde hem okurun yanlış yönlendirilmesine hem de galeriyi tıklamasına hizmet eder niteliktedir. Astronomi haberlerini ağırlıklı olarak "Mars'ta piramit" "Mars'ta insan iskeleti"; "Mars'ta kaşık" gibi spekülasyonlar ile özdeş algılayan okur için "Mars'a ayak bastık" başlığının da sorgulanmasına gerek olmayabilecektir. Haber metni incelendiğinde ise, başlıkta "Vaat edilen"den çok farklı bir içerik ile, konunun bir dizi senaryosu ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

4.5. Posta Gazetesi

Posta gazetesinin internet sitesinde arama seçenekleri arasında "Teknoloji" veya "Bilim" alt başlığı bulunmamaktadır. Arama tüm haberler dahilinde yapılmıştır.

Posta gazetesinde 2013-2018 yılları arasında Mars ile ilgili toplam 122 haber bulunmuştur. Bu haberlerin 79'u magazinelle çerçevede sunulmuştur.

08 Şubat 2014

Başlık:

Marşlılar bizi böyle görüyor!

Alt Başlık:

NASA, Dünya'nın Mars üzerinden çekilmiş bir fotoğrafını yayınladı. Göre(meye)cekleriniz şaşırtıcı...

Analiz:

Haberin başlığı "Marşlılar bizi böyle görüyor!" şeklinde atılmıştır. "Marşlı" diye bir tür varmış, kanıtlanmış gibi bir ifade tercih edilmiştir. Her ne kadar ortalama bildideki bir okur "Marşlı" şeklinde ifade edilecek bir akıllı yaşam formu bulunmadığını bilecek olsa da bilim haberi üst başlığında değerlendirilecek bir astronomi haberinde kullanılmaması gereken, haber ciddiyetinden uzak bir ifadedir. Diğer taraftan internet medyasını sadece yetişkinlerin değil, çocukların da kullandığı düşünülecek olursa "Ulusal gazete, haber medyası" gibi güvenilir olduğu ön kabulü ile başvurulan kaynakların özellikle dikkatli olması gerektiği ifade edilebilir. Haber metni incelendiğinde konunun, Mars'a gönderilen aracın elde ettiği görüntüde, Mars'tan dünyanın fark edilmeyecek kadar küçük görüldüğü bilgisinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

28 Eylül 2014

Başlık:

Mars'ta "top" bulundu!

Alt Başlık:

Mars'tan gelen yeni fotoğraftaki bu küçük "top" yeni soruları da beraberinde getirdi!

Analiz:

Haberin başlığı "Mars'ta "top" bulundu!" şeklindedir. "Bulundu", tartışmaya yer bırakmayan, net, kesin bulguya işaret eder niteliktedir. Bu ifade haberin sadece başlığını okuyan okuru, Mars gezegeninde insan türüne, ya da insan benzeri akıllı yaşam formuna rastlandığı sonucuna götürecektir. Başka bir ifade ile okur yanıltılmaktadır. Alt başlık da yine Mars'tan elde edilen görüntüde "Top benzeri bir şekil" değil doğrudan "Top" olduğunu söylemektedir. "Mars'ta top nesnesi görüntülenmiştir, bu kesindir, o halde sıradaki aşama bu topun gizemini çözmektir" şeklinde bir anlama ulaşılmaktadır. Haber metninin tamamı incelendiğinde ise başlık ve üst başlıktaki ifadenin doğru olmadığı, Discovery News'ten Ian O'Neill'in bu görüntüdeki top benzeri şeklin "Bütünleşme" adı verilen doğal bir oluşum olduğu anlaşılmaktadır. Haber konusu başlık ve üst başlık ile yanıltıcı/magazinel şekilde çerçevelenerek okur "tuzağa" çekilmiş ve yanıltılmıştır.

01 Ocak 2015

Başlık:

Mars'ta ortaya çıkan tabut!

Alt başlık:

Ve sonunda Mars'ta bir de tabut buldular! En azından birilerinin iddiası bu yönde...

Analiz:

Haberin başlığı "Mars'ta ortaya çıkan tabut!" şeklindedir. Marsta tabut gibi, insan türünün kullandığı bir nesne bulunduğunu kesin bir dille ifade eder nitelikte bir cümledir. "Mars'ta tabuta benzeyen bir görüntü kaydedildi" gibi tarafsız bir dil yerine, okurda heyecan ve merak uyandırmak üzere yanıltıcı bir başlık tercih edilmiştir. Aynı spekülatif yaklaşım biraz hafifletilerek alt başlıkta da devam etmektedir: "Ve sonunda Mars'ta tabut da buldular. En

azından birilerinin iddiası bu yönde". "Tabut da buldular" cümlesindeki dahi anlamındaki "Da" okura, Mars'ta bugüne kadar insan benzeri akıllı yaşam formuna ilişkin pek çok unsur bulundu, ve bunlara ek olarak şimdi de tabut ortaya çıktı" alt metnini aktarmaktadır. Ancak ikinci cümlede spekülatif içerikten biraz uzaklaşmakta ve başlık ile alt başlığın ilk cümlesindeki kesinlik ve netliğin "Birilerinin iddiası" olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte "Birileri" tanımı da haber dilinde yeri olmayan bir kaynağa işaret etmektedir. Muhabir haber kaynağını saklama hakkına sahip olmakla birlikte "Birileri" yerine haber dili ciddiyetine daha uygun olan "İsmi vermek istemeyen bir astronom" vb. bir ifade tercih etmesi daha doğru bir yaklaşım olacağı ifade edilebilir. Aynı bilimsellikten uzak, magazin-spekülatif yaklaşım haber metninde de devam etmektedir. "Mars'taki tabut" iddiasının astronomi bilimi kapsamında yer alan bir kaynaktan gelmediği, "UFO takipçileri" gibi belirsiz bir kaynağa işaret edildiği görülmektedir. Haberin başlığı ile, alt başlığı ile okuru "Yakalamak" amacıyla çerçevelenerek sunulduğu, astronomi temeline oturtulmuş bilimsel bir içerikte olmadığı görülmektedir.

27 Aralık 2016

Başlık:

Mars'ta kaşık bulundu! NASA o görüntüleri paylaştı

Spot

NASA, Mars yüzeyinden elde edilen fotoğraflarda yaşamdan bir belirti arayan komplo teoristlerine yeni tartışma konusu sundu: Mars'ta "kaşığın" ne işi var?

Analiz:

Haberin başlığı "Mars'ta kaşık bulundu! NASA o görüntüleri paylaştı" şeklinde iddialı ve kesinliğe işaret eder niteliktedir. Başlığı okuyan okurun Mars'ta kesin olarak kaşık gibi insan türünün kullandığı bir nesne bulunduğunu düşünmemesi, başka bir ifade ile Mars'ta kaşık kullanan insan benzeri akıllı yaşam formunun olduğunu düşünmemesi imkansızdır. Ancak haber metninin tamamı incelendiğinde, başlıktaki kesinliğin tamamen tersi bilgiler ile karşılaşılmaktadır. Görseldeki kaşığa benzeyen cismin aslında bir kaya olduğu ifade edilmektedir. Haber başlığı ile okuru yanıltır niteliktedir.

29 Kasım 2017

Başlık:

NASA: Mars'ta yaşam formu arayacağız

Spot:

ABD Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) 2020 yılında gerçekleşmesi öngörülen Mars görevinde uzaylı yaşamı arayacağını duyurdu

Analiz:

Haberin başlığı "NASA: Mars'ta yaşam formu arayacağız" şeklinde verilmiştir. Söylemin kaynağı başlıkta belirtilerek tarafsız bir yaklaşım sergilenmiştir. Ayrıca "Yaşam formu" ifadesi seçilmiş, magazin, spekülasyon sözleri kullanılmamıştır. Bununla birlikte haberde kullanılan görsel, başlıktaki tarafsız yaklaşımı tersine çevirir niteliktedir. Görselde bilim kurgu bile olmayan, gişe amaçlı çekilen macera/gerilim filmlerinde kullanılan "Tehlikeli uzaylı" temsili yer almaktadır. Başlıktaki "Mars'ta yaşam formu" ifadesi ile görsel bir arada algılandığında okura haberi "tıklatma" amacının, bilgilendirme amacının önüne geçtiğini ifade etmek mümkündür. Haber metninin tamamı incelendiğinde NASA'nın arayacağı yaşam formunun temsili çizim ile hiç bir ilgisi olmadığı, mikrobik bir yaşam formu araştırılacağı anlaşılmaktadır. Haber, magazin bir çerçevede aktarılmıştır.

5. Tartışma ve Sonuç

Marshall McLuhan'ın çok bilinen sözü ve aynı zamanda bir kitabının da adı olan "Araç Mesajdır" önermesi, onun hayata veda ettiği yıllarda daha toplumsal kullanıma dahil olmayan internet ile bugün bir kez daha gerçekleşmiş durumdadır. Mc Luhan'a (Mc Luhan vd. 2012:8) göre Toplumlar her zaman, iletişimin içeriğinden ziyade, bir iletişim aracı olarak kullanılan medyanın doğası tarafından şekillenmektedir. Haber medyasının internet versiyonu, tamamen kendi mesajını oluşturmuştur. Politikadan ekonomiye, bilimden kültür sanata kadar en ciddi haber konuları bile internet denilen "Araçın" hız, kolay tüketim, eğlendirme, derinlikli bilgi değil, yüzeysel veri üretme, çok tıklanarak çok reklam alma, eğlendirme gibi niteliklerine uyar nitelikte üretilmeye başlanmıştır. Başka bir ifade ile bilim dahil her tür haber magazinleşmiştir. Haberler başlığı ile, görseli ile, alt ve üst başlıkları ile, spotu ile magazinleştirilerek çerçevesizleştirilmekte ve okur gerçek ötesi metinler ile karşılaşmaktadır. Grafik manipülasyonu, internet gazeteleri sitelerinde banner olarak kullanılan reklam afişleri, reklamlarla yayın ve reklam içeriğinin birleştirilmesi, clickbait yönteminin sıkça kullanımı günümüz internet yayıncılığında gazetecilik için konu edilen pek çok etik sorundan sadece bir kaçıdır.

İnternet ve sosyal medya kullanımının giderek arttığı günümüzde internet mecrasından elde edilen bilgilerin ne şekilde sunulduğunun önemi ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda gerçekleştirdiğimiz "Mars Gezegeni" ile ilgili haberlerin analizinde de sözü edilen internet yayıncılığı etik sorunlarıyla karşılaştığı ve gazetecilik ilkelerinin dışına çıktığı görülmüştür. Haber konusu olan bilimsel içerik ile onun işlenip haber haline getirilmiş son

hali birbirinden tamamen farklı hale gelmektedir. "Bir sözcük veya cümle söylediğimiz şekliyle bağlamından koptuğu, bir okur ya da dinleyici daha önce ya da daha sonra söylenen şeyleri bilmediği zaman anlam çarpıtılmış olur" (Postman, 2014:87). Araştırmamızın sonuçları da bu anlam çarpıtılmasını, anlam değişimini doğrular niteliktedir.

Mars Gezegeni haberlerinin analizinde bulunan yanıltıcı bilgiler ve etik sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

-Mars'ta yapılan yaşam araştırmalarının tek hücreli canlı boyutunda olmasına rağmen, akıllı yaşam formu gibi sunulması

-Mars'taki olağan jeolojik oluşumların zorlama benzetmeler ile piramit, heykel, insan yüzü, araç, uzay mekiği, fil vb. gerçek bağlamından tamamen kopuk şekildesunulması

-Bilimsel temeli olmayan "Gizemli yaşam" izlenimi oluşturulması

Yapılan çerçeveleme analizini bir çizelge ile özetlemek gerekirse aşağıdaki tablo ile karşılaşılmaktadır:

	HÜRRİYET	MİLLİYET	SABAH	HABERTÜRK	POSTA
2013-2018 TOPLAM MARS HABERİ SAYISI	189	129	62	152	122
MAGAZİNEL ÇERÇEVEDE SUNULAN MARS HABERİ SAYISI	84	64	32	66	79
MAGAZİNEL MARS HABERLERİNİN ORANI	%44	%50	%52	%43	%65

Tabloda da görüldüğü gibi bilim haberi kapsamında yer alan ve bilimsel bağlamına tamamen sadık kalınarak yazılması gereken Mars Gezegenihaberleri "Mars'ta insan iskeleti", "Marsta piramit", "Mars'ta kaşık" gibi bilimsel alt yapıdan, bilimsel temelden ve bağlamdan tamamen uzak; magazin ve spekülasyon bir çerçevede sunulmuştur. Haber kaynağı olarak astronomi eğitimi almış bilim insanları yerine sosyal medya, uzay meraklıları, UFO araştırmacıları, Youtube yorumcuları gibi belirsiz adresler gösterilmiştir. Kaynak astronomi eğitimi almış bir bilim insanı olsa bile onun tek bir cümlesinden hareketle başlık, görsel, alt başlık-üst başlık çerçevesiyle bambaşka bir anlama götürecek dil oluşturulmuştur. Çalışmamızdan elde edilen bulgular bilim haberlerinin de magazinleştirildiğini ve etik sorunlar yarattığını, gazetecilik ilkeleri dışında hareket edildiğini göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Altay, D. (2003). Küresel Köyün Medyatik Mimarı: Marshall McLuhan. Kadife Karanlık.(1-73) Nurdoğan Rigel, Gül Baltuş et al. (Edited by). İstanbul: Su Yayınları.
- Atabek, Ü. (2003). “Yeni İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Fischer, S., (2004). A History Of Reading. London: Reaktion Books.
- Mc Luhan, M., Fiore, Q. (2012). Medya Mesajı, Medya Mesajdır, MediaCat, İstanbul.
- Postman, N. (2014). Televizyon: Öldüren Eğlence, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Yazıcı, T. (2013). Medya Mülkiyetine İlişkin Düzenlemeler ve Dünyadaki Örnekler Bağlamında Türkiye İçin Bir Medya Mülkiyeti Önerisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, R. (2004). Türkiye'de Spor Basınının Etik Anlayışı, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Bahar-Kış, sayı:19, s.1-20.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Kızılkaya, E, "Gazetelerin altın çağı 'kural değil istisna'
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/emre-kizilkaya/gazetelerin-altin-cagi-kural-degil-istisna-40830365> (09.05.2018)
- <http://gazetetirajlari.com/>